

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**RAZLIKE U ATRIBUCIJAMA AKADEMSKOG USPJEHA I
NEUSPJEHA U TEORIJSKIM I PRAKTIČNIM KOLEGIJIMA
I LOKUS KONTROLE STUDENATA SPORTAŠA**

Diplomski rad

Darija Živković

Mentor: Izv.prof. dr. sc. Gorka Vuletić

Osijek, listopad 2017.

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Studij: Diplomski studij psihologije

Darija Živković

**RAZLIKE U ATRIBUCIJAMA AKADEMSKOG USPJEHA I
NEUSPJEHA U TEORIJSKIM I PRAKTIČNIM KOLEGIJIMA
I LOKUS KONTROLE STUDENATA SPORTAŠA**

Diplomski rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana socijalna psihologija

Mentor: Izv.prof. dr. sc. Gorka Vuletić

Osijek, 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. TEORIJE ATRIBUCIJA	2
1.2. WEINEROV MODEL ATRIBUCIJE POSTIGNUĆA	2
1.2.1. Atribucijske dimenzije	3
1.2.2. Problemi pri mjerenju atribucija i lokusa kontrole	4
1.3. LOKUS KONTROLE	5
1.4. NAUČENA BESPOMOĆNOST U SPORTU	6
1.5. POŽELJNE ATRIBUCIJE USPJEHA I NEUSPJEHA	6
1.5.1. Atribucijski stil	7
1.6. SPOLNE RAZLIKE U ATRIBUIRANJU	8
1.7. CILJ ISTRAŽIVANJA.....	8
2. METODE	9
2.1. Sudionici.....	9
2.2. Instrumenti	10
2.3. Postupak	10
3. REZULTATI.....	11
3.1. Razlozi za uspjeh i neuspjeh na teorijskim i praktičnim kolegijima	11
3.2. Razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima.....	15
3.3. Rezultati razlika u atribucijama uspjeha i neuspjeha s obzirom na spol	16
3.4. Analiza povezanosti atribucija i lokusa kontrole studenata sportaša.....	18
4. RASPRAVA	21
4.1. Razlozi za uspjeh i neuspjeh na teorijskim i praktičnim kolegijima	21
4.2. Razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima.....	23
4.3. Razlike u atribucijama uspjeha i neuspjeha s obzirom na spol	25
4.4. Povezanost atribucija i lokusa kontrole studenata sportaša.....	26
4.5. Implikacije i preporuke za buduća istraživanja	27
4.6. Metodološka ograničenja istraživanja	28
5. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA.....	30

Razlike u atribucijama akademskog uspjeha i neuspjeha u teorijskim i praktičnim kolegijima i lokus kontrole studenata sportaša

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati na koji način studenti sportaši atribuiraju akademski uspjeh i neuspjeh u teorijskim i praktičnim kolegijima, postoji li razlika s obzirom na spol te postoji li povezanost između atribucija i lokusa kontrole. U istraživanju je sudjelovao 231 student Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Nž=78, Nm=153). Istraživanje se temelji na teorijskoj osnovi Weinerovog modela postignuća i korištena je CDS II skala za mjerenje atribucija uspjeha i neuspjeha, a za ispitivanje lokusa kontrole primijenjena je Rotterova skala (RI-E). Rezultati pokazuju da postoje razlike u atribuiranju uspjeha te su atribucije uspjeha internalnije i kontrolabilnije u praktičnim kolegijima u odnosu na teorijske, a vanjska kontrola je manje izražena za praktične kolegije. Nadalje je istraživanjem utvrđena spolna razlika za praktične kolegije u smislu da studentice imaju osobno kontrolabilnije atribucije u odnosu na studente. Osim toga, utvrđena je negativna povezanost lokusa kontrole sa atribucijskom dimenzijom stabilnosti u praktičnim kolegijima, a nije dobivena povezanost s ostalim atribucijskim dimenzijama ni za teorijske niti za praktične kolegije.

Ključne riječi: studenti sportaši, akademski uspjeh i neuspjeh, Weinerov model atribucija, atribucije, lokus kontrole

Differences in attributions of academic success and failure in theoretical and practical courses and locus control of students athletes

Abstract

The aim of this study was to examine how the athlete students attribute academic success and failure in theoretical and practical courses, whether there are gender differences in attribution and whether there is correlation between attribution dimensions and locus of control. The study included 231 students of the Faculty of Kinesiology of Zagreb University (Nf = 78, Nm = 153). Weiner's attribution model and CDS II Scale were used to measure attribution dimensions of success and failure and Rotter Scale (RI-E) was used to measure the locus of control. The results show that there are significant differences in attributing success in the way that attributions are more internal and controllable for practical courses while the external control is less expressed for practical courses than for the theoretical ones. Furthermore, the research established that, regarding practical courses, there is a gender difference in the sense that female students have more controllable attributions of success compared to male students. In addition, there is negative correlation between the locus of control and the attribution dimension of stability, for practical courses only. There is no correlation between the locus of control and other attribution dimensions neither for practical nor for theoretical courses.

Key words: athlete students, academic success and failure, Weiner attribution model, attributions, locus of control

1. UVOD

Bavljenje sportom, osim pozitivnog učinka na zdravlje, dodatno kod mladih razvija „fair play“ te želju za natjecanjem i postignućem (Fejgin, 1994; prema Paradžik, Maršić i Marušić, 2014). Utvrđeni su različiti pozitivni učinci tjelesnog vježbanja s obzirom na fizičku, ali i psihičku dobrobit pojedinca što ukazuje na to da bavljenje sportom na izravan način povećava individualnu kvalitetu života studenata sportaša – zadovoljstvo (Latković, Rukavina i Schuster, 2015).

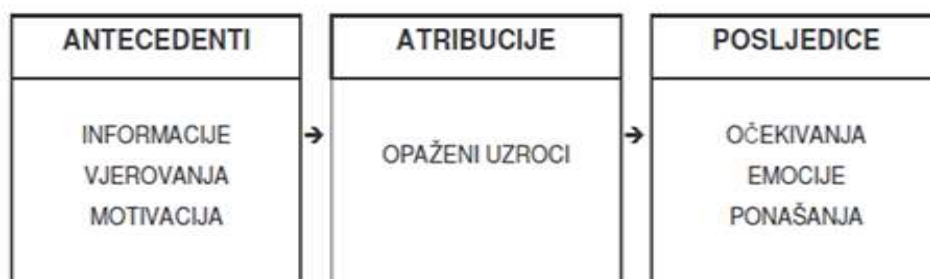
Akademski uspjeh i neuspjeh su neizostavna komponenta studiranja s kojom se mladi ljudi suočavaju. Bili oni više ili manje uspješni u studiranju, nameće im se vjerojatno pitanje zašto imaju takav uspjeh. Odgovor na to pitanje može uvelike utjecati na njihovo ponašanje, motivaciju, emocije, razinu truda i očekivanja budućih rezultata (Allen, 2012). Analiza i razumijevanje prethodnih uspjeha i neuspjeha te razloga koji su do određenog uspjeha doveli može biti korisno pri suočavanju sa budućim izazovima i akademskim zahtjevima. Atribucijska teorija objašnjava uzroke vlastitog ponašanja i ponašanja drugih ljudi, a temelji se na pretpostavci da ljudi traže konstantnosti u svojoj okolini, kako bi imali doživljaj kontrole i mogućnosti predviđanja događaja u budućnosti (Pennington, 1996).

Tjelesna aktivnost, odnosno bavljenje sportom pozitivno utječe na tjelesno stanje i povećanje tjelesne snage, a također i na psihološku dobrobit – dolazi do povećanja samopouzdanja i dodatne motivacije za nastavak aktivnosti, pojedinac ima bolje mišljenje o samom sebi što povećava percepciju vlastitih mogućnosti i sposobnosti (Bunjić i Barić, 2009). Prema tome bavljenje sportom pomaže oblikovanju ličnosti jer utječe na ponašajne navike kao što su: motivacija, disciplina, upornost, natjecateljski duh, odgovornost, ustrajnost, samopouzdanje i samopoštovanje (Cornelißen i Pfeifer, 2010). Dosadašnja istraživanja pokazuju pozitivan odnos između bavljenja sportom i akademskog postignuća pa je zanimljivo pitanje kako sportaši atribuiraju svoj akademski uspjeh i neuspjeh te razlikuju li se njihove atribucije s obzirom na različite kolegije koje imaju: teorijske i praktične kolegije. Brojna su atribucijska istraživanja pokazala da atribucije djeluju na očekivanje budućih uspjeha, na ponašanje i emocionalne reakcije (Weiner, 1992; prema Vizek Vidović i sur. 2003) te na samoeфикаsnost, izvedbu i upornost (Hanrahan i Cerin, 2009). Upravo stoga što atribuiranje uspjeha posredno na taj način utječe na akademsko postignuće, važno je istražiti hoće li se atribucije sportaša razlikovati s obzirom na različite kolegije koje pohađaju (teorijski - iz kojih studenti polažu standardne ispite

kao što su kolokviji, usmeni, pismeni ispiti i slično te praktični – iz kojih studenti izvode praktične vježbe i aktivnosti kao što su ples, ritmička gimnastika, košarka, plivanje). Također će biti ispitano kako su atribucije akademskog uspjeha i neuspjeha povezane s lokusom kontrole studenata sportaša te postoje li spolne razlike.

1.1. TEORIJE ATRIBUCIJA

Teorije koje proučavaju vezu između antecedenata (informacije, vjerovanja i motivacija) i atribucija nazivaju se *teorije atribucija*, a *atribucijske teorije* su teorije koje se bave vezom između atribucija i posljedica atribuiranja (ponašanje, emocije i očekivanja) (Kelley i Michaela, 1980; prema Nina Pavlin-Bernardić, 2003). Pojedinci daju uzročna objašnjenja događaja, a ta objašnjenja i zaključci do kojih dolaze utječu na njihova očekivanja, emocije i ponašanja. To je temelj općeg modela atribuiranja u kojem je naglašena posrednička uloga uzročnih atribucija u odnosu na antecedente i posljedice atribucija (Slika 1.)

Slika 1. Opći model atribuiranja (Kelley i Michaela, 1980; prema Hajnić, 2002)

Jedno od područja unutar općeg atribucijskog pristupa, a koje je relevantno za ovo istraživanje, je atribucija postignuća. To je područje sveobuhvatan i kompleksan model koji je organiziran u skladu s općim modelom atribucija, a nositelj tog modela je Bernard Weiner (Hajnić, 2002).

1.2. WEINEROV MODEL ATRIBUCIJE POSTIGNUĆA

Bernard Weiner (1974) značajno je utjecao na suvremenu psihologiju i njenu primjenu, a njegov model usmjeren je na područje postignuća. Za razliku od Kelleyevog modela i modela Jonesa i Davisa, Weinerov model obuhvaća sva tri koraka sveobuhvatnog modela procesa atribuiranja-antecedente, atribucije kao moderatorsku varijablu i posljedice. Za ishod neke prema postignuću usmjerene aktivnosti najodgovornije su 4 vrste atributa: sposobnosti, zalaganje, težina zadatka i

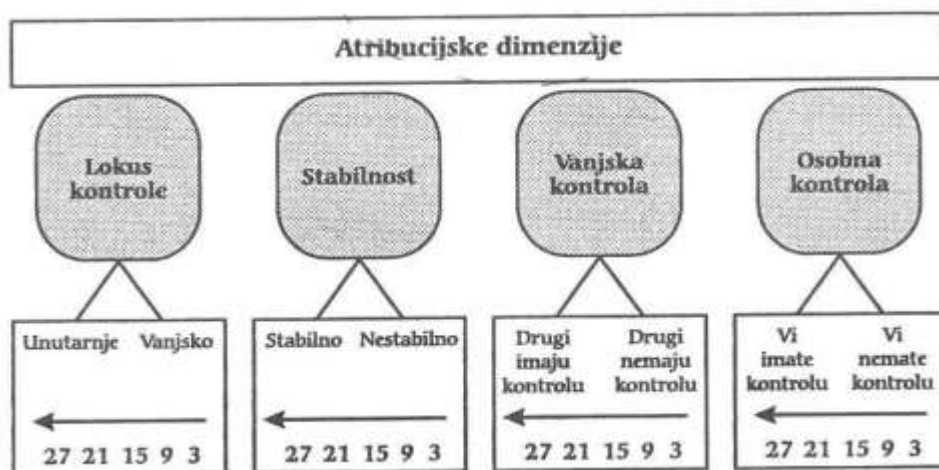
sreća (Weiner i sur., 1971; Kamenov, 1991; prema Hajnić, 2002). Weiner (1985; prema Tandarić, 2014). razvija podjelu uzroka ponašanja temeljenu na osobinama koje se nalaze u njihovoj podlozi, a koja sadrži tri dimenzije: *lokus uzročnosti*, *stabilnost* i *kontrolabilnost*. Pri tome se *lokus uzročnosti* odnosi na pripisivanje uzroka nečemu što se nalazi unutar osobe (internalni lokus – pojedinac uzrok ponašanja ili događaja pripisuje sebi) ili izvan osobe (eksternalni lokus - pojedinac uzrok ponašanja ili događaja pripisuje vanjskim faktorima). *Stabilnost* se odnosi na vremensku prirodu uzroka koja varira od stabilne do promjenjive, tj. nestabilne u različitim situacijama. *Kontrolabilnost* se odnosi na pojedinčevu mogućnost kontrole ishoda izvedbe, a povezana je s procjenom odgovornosti i namjere (Weiner, 2005). Kontrolabilna je atribucija slučaj kada sportaš misli da je ishod pod njegovom osobnom kontrolom, a nekontrolabilna je atribucija onda kada misli da nije. Weiner (1985; prema Cox, 2005) predlaže preimenovanje dimenzije *lokus kontrole* u *lokus uzročnosti* zbog sličnosti s dimenzijom *kontrolabilnosti*. Nadalje, suptilna je razlika između *lokusa uzročnosti* i *kontrolabilnosti*. Atribucija može biti internalna, a istovremeno nekontrolabilna (primjerice kada se radi o sposobnostima/talentu). Isto tako atribucije mogu biti istovremeno internalne i kontrolabilne (primjerice u slučaju nedovoljnog napora – ulaganjem većeg truda i angažmana u budućnosti može se kontrolirati ishod).

Weiner i suradnici (1971; prema Hajnić, 2002) navode da su za neku aktivnost usmjerenu prema određenom postignuću najodgovornije 4 vrste atributa: sposobnosti, zalaganje, težina zadatka i sreća. Osim ovih, postoji niz drugih odrednica uspjeha/neuspjeha, a neke od važnijih su (Kamenov, 1991; prema Hajnić, 2002): drugi (obitelj, nastavnici, kolege, trener), motivacija (pažnja, interes), potrebne karakteristike (navike, stavovi) i fiziološki procesi (raspoloženje, zdravlje zrelost). Sve navedene odrednice mogu se međusobno kategorizirati prema tome jesu li internalne ili eksternalne, stabilne ili nestabilne, kontrolabilne ili nekontrolabilne. Prema tome, atribucije se klasificiraju u skladu s trima dimenzijama: mjesto, stabilnost i kontrola (Takač i Varga, 2011; prema Jurković, 2016).

1.2.1. Atribucijske dimenzije

Mjesto uzročnosti je prva dimenzija u Weinerovoj klasifikaciji atributa i odgovara Rotterovom mjestu kontrole (Hajnić, 2002). Dimenzija mjesta ili lokusa kontrole određuje je li uspjeh/neuspjeh uzrokovan karakteristikama osobe ili karakteristikama okruženja. Internalni su čimbenici oni koji potječu od same osobe, kao što su vještine i zalaganje, a eksternalni čimbenici su pod utjecajem vanjskih sila iz okruženja kao što su sreća ili slučaj. Druga dimenzija koju

navodi Weiner je dimenzija stabilnosti, a odnosi se na promjenjivost uzroka tijekom vremena (Hajnić, 2002), odnosno na vjerojatnost da će se događaj ponavljati. Treća dimenzija je dimenzija kontrolabilnosti. Ova dimenzija određuje je li uzrok uspjeha ili neuspjeha kontroliran osobno ili je izvan njezine kontrole. Čimbenici pod kontrolom osobe su oni za koje osoba vjeruje da ih može lako mijenjati. Primjerice sreća bi bila čimbenik koji je u potpunosti izvan kontrole osobe, a trud čimbenik koji je pod osobnom kontrolom. Rezultat može biti kontroliran od strane drugih (De Michele P.E., Gansneder, B. i Solomon, G.B., 1998) pa tako osim osobne kontrole neki autori navode i dimenziju vanjske kontrole (kontrola drugih). Primjerice rezultat može biti kontroliran od strane drugih ako se radi o timskom sportu gdje uspjeh ovisi o cijeloj momčadi ili ekipi. Sukladno tome uvedena je Ljestvica uzročnih dimenzija II (LJUD II) / Casual Dimension Scale (CDS II) koja je korištena u ovom istraživanju.

Slika 2. Prikaz dimenzija uzročnosti sukladno ljestvici uzročnih dimenzija (CDS II) (Cox, 2005)

1.2.2. Problemi pri mjerenju atribucija i lokusa kontrole

Odgovori ispitanika na mjerama eksplanatornog stila ne poklapaju se uvijek sa stvarnim kauzalnim atribucijama (Pervin i John, 2001). Specifičan značaj pojedinih komponenti eksplanatornog stila (internalno-eksternalno, stabilno-nestabilno) treba biti određeniji. Primjerice „sreća“ se može percipirati kao eksternalna, tj. kao slučajni događaj (npr. „Imao sam sreće“) ili kao internalna (npr. „Ja sam osoba koja ima sreće“). Internalni i eksternalni lokus uzročnosti mogu biti stabilni tijekom vremena (npr. sposobnosti i težina zadatka) ili nestabilni (npr. uloženi napor, sreća, umor). Navedeni uzroci nekog događaja ne variraju samo na dimenziji internalnost-eksternalnost nego i na dimenziji kontrolabilnost (Weiner, 1992). Atribucije su nešto što se

mijenja u različitim situacijama i kontekstima. Stoga je teško na osnovu atribucije određenog uspjeha i neuspjeha predvidjeti atribucije uspjeha i neuspjeha koje će pojedinac imati u budućnosti, znati koje atribucije inače uobičajeno koristi te kakvog utjecaja to ima na rezultate. Brewin i Shapiro (1984) navode da je teško odrediti što zapravo znači ukupan rezultat kojeg ispitanici postižu na Rotterovoj skali lokusa kontrole ako ne razlikujemo pozitivne i negativne ishode, a Furnham i Steele (1993; prema Leary i Hoyle, 2009) smatraju da nije jasno odnosi li se lokus kontrole na atribucije o prošlim uzrocima ili na očekivanja o budućim događajima ili obje vrste atribucija kognicija imaju različitu ulogu u različitim kontekstima.

1.3. LOKUS KONTROLE

Lokus kontrole, ili stupanj uvjerenosti u odgovornost za ishod svoga ponašanja, često se navodi kao važan faktor u ponašanju orijentiranom na postignuće (Cox, 2005). Osobe s unutarnjim lokusom kontrole vjeruju da njihovo ponašanje utječe na posljedice, da oni sami imaju kontrolu nad događajima, dok oni s vanjskim lokusom kontrole pripisuju posljedice vanjskim silama kao što su sudbina, slučajnost i druge osobe. Rotter (1966) razvio je Ljestvicu unutarnjeg-vanjskog lokusa kontrole pomoću koje se mjeri razina kontrole koju osoba vjeruje da posjeduje nad svojim životom. On iznosi sljedeće općenitosti vezane uz lokus kontrole: 1) Djeca iz nižeg socioekonomskog okruženja imaju vanjski lokus kontrole; 2) Lokus kontrole postaje više unutarnji s porastom dobi i 3) Osobe s izrazito vanjskim lokusom kontrole osjećaju se pod utjecajem okruženja, a vanjske sile konstantno njima manipuliraju. Levenson je razvio IPC ljestvicu, koja mjeri unutarnju dimenziju na sličan način kao i Rotterova ljestvica, dok se vanjska dimenzija dijeli na dva bitna dijela. Dvije su potpodjele: moćni drugi (P) i slučajnost (C). Levenson tvrdi da pojedinci s vanjskim lokusom kontrole smatraju svoj nedostatak kontrole određenim i predvidivim (pod kontrolom drugih moćnih osoba) ili neodređenim, nepredvidivim i izvan kontrole (slučajnost). Dok kod čovjeka nisu uvijek prikladne unutarnje atribucije ishoda, istraživanja ipak jasno pokazuju kako je u sportskom okruženju bolje imati unutarnji nasuprot vanjskom lokusu kontrole. Dosadašnja istraživanja u sportu ukazuju da vrhunski sportaši imaju internalniji lokus kontrole i da je povezan s manjim brojem sportskih ozljeda (Kerr i Goss, 1997; prema Trninić i sur. 2010) i boljom tjelesnom spremnošću (Nowicki i sur. 1997; prema Trninić i sur. 2010). Sportaši s internalnim lokusom kontrole su usmjereni na sebe, ne traže izgovore i propuste koriste za određivanje ciljeva i budući rad. Sportaši s vanjskim lokusom kontrole najčešće traže izgovore. Psihološki se preferira prihvaćanje zasluge za uspjeh od pripisivanja

uspjeha vanjskoj sili, kao što je sreća ili radnje drugih, a jednako tako poželjno je prihvatiti odgovornost za neuspjeh. Istraživanja pokazuju kako je unutarnja orijentacija zrelija od vanjske orijentacije (Cox, 2005). Iako se unutarnji lokus uzročnosti čini prihvatljivijim od vanjskog lokusa kontrole, nisu sve vanjske atribucije nezrele. U nekim slučajevima vanjske atribucije su odgovarajuće i očekivane. Primjerice uobičajeno je i logično kada sportaši pripisuju svoj poraz lošim sudačkim odlukama ako je njihovoj ekipi dodijeljeno dvostruko više prekršaja nego protivničkoj ekipi.

1.4. NAUČENA BESPOMOĆNOST U SPORTU

U natjecateljskim situacijama neke se osobe ponašaju kao da su im događaji izmakli kontroli, a neuspjeh je neizbježan i to nazivamo naučena bespomoćnost (Abramso, Seligman i Teasdale, 1978). Pobjednici često izražavaju više unutarnjih, stabilnih i osobno kontroliranih atribucija o ishodima svog ponašanja tj. natjecanja od poraženih (Hanrahan i Biddle, 2008). Uloga trenera ili nastavnika jest poticati osjećaje djelatnosti i samopouzdanja potičući korištenje odgovarajućih atribucija za uspjeh ili neuspjeh (Cox, 2005).

Uspješnu osobu potrebno je usmjeravati prema ocjenjivanju uspjeha stabilnim i unutarnjim zbog mogućnosti ponovljenog uspjeha. Pripisivanje uspjeha sposobnostima trebalo bi biti korisno budući da je istovremeno unutarnje i stabilno. Osobu koja doživljava ponovljene neuspjehe potrebno je podržavati u izboru nestabilne i unutarnje atribucije (Grove i Pargman, 1986). Takva atribucija uvjerava pojedinca da neuspjeh nije neizbježan zbog nestabilnosti uzroka. Unutarnja atribucija pomaže pojedincu u prihvaćanju odgovornosti za rezultate. Nije mudro stalno podržavanje vanjske/nestabilne atribucije, zbog mogućeg uvjeravanja da su loša sreća ili loše sudačke odluke uzrok svih razočaranja. Međutim korisna je dobra kombinacija unutarnjih i vanjskih nestabilnih atribucija. Pružanje pomoći u atribucijama može biti djelotvornije od manipuliranja uspjehom (Dweck, 1975). To ne umanjuje važnost doživljavanja uspjeha, ali moguće je podržati postignuće i samoučinkovitost pomoću atribucija koje grade i štite samopouzdanje.

1.5. POŽELJNE ATRIBUCIJE USPJEHA I NEUSPJEHA

Poželjne atribucije uspjeha uključuju sposobnosti dok poželjne atribucije za neuspjeh uključuju lošu strategiju i nedovoljan napor (Hanrahan i Biddle, 2008). Međutim ljudi ne moraju uvijek

izjednačavati pobjedu s uspjehom. Ponekad se sportaš može osjećati uspješno, čak i ako nije osvojio natjecanje. S druge strane, sportaš može osvojiti zlatnu medalju, ali još uvijek se osjećati neuspješnim ako pri tome nije zadovoljio svoj osobni cilj (primjerice ukoliko nije oborio svoj osobni rekord).

Smatra se da mladi sportaši imaju bolje razvijenu osobnu kontrolu te da se manje prepuštaju vanjskim događajima (Deaux, K. i Lewis, L.L., 1984). Istraživanja pokazuju da je unutarnja orijentacija zrelija od vanjske (Cox, 2005). U skladu s tim za očekivati je s porastom dobi pomak kod djece od vanjske prema unutarnjoj orijentaciji. Neka istraživanja potvrđuju da utjecaj sporta i tjelovježbe djeluje na pomicanje djetetova lokusa uzročnosti od vanjskog prema unutarnjem (Cox, 2005). Poželjno je prihvaćanje zasluga za vlastiti uspjeh od pripisivanja uspjeha vanjskoj sili ili primjerice sreći. Nadalje, preferira se prihvaćanje odgovornosti za vlastiti neuspjeh, ali na način koji ne upućuje na neizbježne neuspjehe u budućnosti. U tu svrhu treneri imaju ključnu ulogu upućivanjem na uporabu unutarnjih, ali nestabilnih atribucija za neuspjeh (nedovoljan napor). Veći napor može promijeniti budući rezultat iz neuspjeha u uspjeh (Duquin, 1978; Roberts, 1980). Prošlo iskustvo značajno utječe na vrstu uzročne atribucije za uspjeh ili neuspjeh (Roberts, 1977; prema Cox, 2005). Ako rezultat nije u skladu s iskustvom atribucije su nestabilne, a ako je rezultat u skladu s iskustvom tada su atribucije stabilne.

Atribucija osobe za uspjeh ili neuspjeh predvidiva je s obzirom na postignuće drugih u istom zadatku, a tu pojavu se naziva *princip kovarijacije*. Ukoliko je vlastito postignuće sukladno postignuću drugih atribucije su vanjske - primjerice težina zadatka ili protivnika. Ukoliko vlastiti učinak nije sukladan postignuću drugih (nema kovarijacije) atribucije su unutarnje - primjerice sposobnost ili napor (Cox, 2005).

1.5.1. Atribucijski stil

Donošenje atribucija u vlastitu korist jedna je od atribucijskih pogrešaka. One predstavljaju našu sklonost da sebi pripisujemo zasluge za svoje uspjehe – donoseći unutarnje atribucije, ali da druge ili situaciju krivimo za svoje neuspjehe (Aronson, Wilson i Akret, 2005). Tako ljudi imaju tendenciju pripisivati uspjeh svom trudu, sposobnostima ili dispozicijama, dok neuspjeh atribuiraju nedostatku sreće, težini zadatka ili drugim eksternalnim faktorima (Heider, 1958; Kelley, 1971; prema Horn, 2008). One nisu poželjne u sportu, niti u akademskom kontekstu jer ne potiču osobu na preuzimanje vlastite odgovornosti za loš rezultat (neuspjeh) što se može negativno odraziti na motivaciju za daljnjim napredovanjem i postignućem. Jako je važno u natjecateljskom kao i u akademskom kontekstu preuzeti odgovornost za loš rezultat, ali na način

koji ne narušava samopouzdanje (primjerice: korištena je loša taktika, promjenom taktike ili boljom kondicijskom pripremom rezultat je moguće poboljšati). Preuzimanjem odgovornosti za rezultate i pripisivanjem lošeg rezultata kontrolabilnim uzrocima studenti prihvaćaju da su oni odgovorni za rezultate i da mogu promjenama u načinu učenja/vježbe i boljom pripremom (taktičkom, kondicijskom, mentalnom) promijeniti i poboljšati svoje rezultate u teorijskim i u praktičnim kolegijima.

1.6. SPOLNE RAZLIKE U ATRIBUIRANJU

Muškarci obično pripisuju svoj vlastiti uspjeh visokim sposobnostima i jakim naporima, a neuspjeh lošoj sreći. To je samopodržavajući atribucijski stil koji gradi i štiti ego sportaša. Sposobnost je unutarnja i stabilna atribucija, dok je napor unutarnja i kontrolabilna atribucija. Žene obično pripisuju svoje uspješno postignuće sreći i društvenoj podršci, a neuspjeh, nedostatku sposobnosti. To je poražavajuća atribucija koja ne gradi samopouzdanje (Bernardić, 2003). Sreća i društvena podrška su vanjske atribucije koje kontroliraju vanjske sile. Navedene općenitosti nisu pravilo. Rezultati istraživanja u triatlonu Handy i Boyer (1993; prema Cox, 2005) pokazuju atribucijski obrazac muškaraca sličan već opisanom, dok je atribucijski obrazac vrlo različit u triatlonki. Žene su pripisale veću važnost kontrolabilnim čimbenicima kao što su psihološko stanje, ishrana i tjelesna težina kao razlozima za uspjeh ili neuspjeh. Nakon uspjeha žene su umanjile važnost vanjskih čimbenika kao što su vremenski uvjeti, sreća, društvena podrška i oprema. Nisu zasluge za svoj uspjeh prepuštale drugima ili krivile niske sposobnosti za svoj neuspjeh (Cox, 2005).

1.7. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja

Ispitati razlike u atribucijama akademskog uspjeha i neuspjeha studenata sportaša s obzirom na vrstu kolegija - teorijske i praktične kolegije, zatim ispitati razlikuju li se atribucije po spolu te ispitati povezanost atribucija s lokusom kontrole.

Problem

P1 Ispitati razlikuju li se atribucije uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima.

P2 Ispitati razlikuju li se atribucije uspjeha i neuspjeha po spolu.

P3 Ispitati povezanost atribucija akademskog uspjeha i neuspjeha s lokusom kontrole.

Hipoteze

H1 Očekuje se statistički značajna razlika u atribuiranju uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima. Atribucije uspjeha će u praktičnim kolegijima biti više internalne, stabilne i osobno kontrolabilne u odnosu na teorijske kolegije. Atribucije neuspjeha studenata sportaša za teorijske kolegije bit će više eksternalne, nestabilne i osobno nekontrolabilne u odnosu na praktične kolegije. Odnosno, atribucije u vlastitu korist će biti više izražene u teorijskim kolegijima u odnosu na praktične kolegije.

H2 Očekuje se da će se atribucije razlikovati između studenata i studentica sportaša. Studentice će svoj akademski uspjeh u teorijskim i praktičnim kolegijima u većoj mjeri pripisati eksternalnim i nestabilnim faktorima koji nisu podložni osobnoj kontroli (sreći i društvenoj podršci), a svoj neuspjeh u većoj mjeri internalnim, stabilnim faktorima koji nisu podložni osobnoj kontroli (niskim sposobnostima). Kod studenata se očekuje suprotno.

H3 Očekuje se pozitivna povezanost eksternalnih i nestabilnih faktora koji nisu podložni osobnoj kontroli s eksternalnim lokusom kontrole, a obrnuto za internalne i stabilne faktore koji su podložni osobnoj kontroli.

2. METODE

2.1. Sudionici

Istraživanje je provedeno na 231 studentu sportašu Kineziološkog fakulteta u Zagrebu. Prosječna dob sudionika bila je 21 godina ($SD=1,691$). Najmlađi sudionici imaju 18 godina, a najstariji 26 godina. U istraživanju je sudjelovalo 153 muških (66%) i 78 ženskih (34%) sudionika.

2.2. Instrumenti

U istraživanju je korištena CDS-II skala (McAuley, Duncan i Russell, 1992) za ispitivanje uzročnih atribucija. Ocjene na ovoj skali služe za predviđanje različitih afektivnih i kognitivnih varijabli, u postignućima uspjeha i neuspjeha. To je revidirani oblik izvorne ljestvice. Od originala se razlikuje jer sadrži četiri umjesto prvotne tri ljestvice uzročnih dimenzija: lokus kontrole, stabilnost, osobna kontrola i vanjska kontrola. Inventar se sastoji od 12 čestica koje se nalaze na skali Osgoodovog tipa od 1 do 9. Računa se ukupan rezultat za svaku od 4 dimenzije, a svaku dimenziju zastupaju po tri čestice. Vrijednosti svake dimenzije nalaze se u rasponu od minimalno 3 do maksimalno 27. Više vrijednosti predstavljaju atribucije koje su internalnije, stabilnije i kontrolabilnije. Ljestvica pokazuje dobre metrijske karakteristike i u ovom istraživanju Cronbach – alfa koeficijent pouzdanosti za ovu skalu iznosi .868.

U istraživanju je korištena i Rotterova skala eksternalnosti/internalnosti (RI-E) za ispitivanje lokusa kontrole. To je dvodimenzionalna skala koja ima 29 čestica odnosno parova tvrdnji. Rezultat na ovoj skali kreće se u rasponu od 1 do 23 jer nisu sve čestice uvrštene u formiranje ukupnog rezultata, 6 čestica je kontrolno i ne računaju se u formiranju ukupnog rezultata. Zadatak sudionika je zaokružiti onu tvrdnju s kojom se više slaže i koja se u većoj mjeri odnosi na njega. Veći rezultat na ovoj skali označava eksternalniji lokus kontrole, dok niži rezultat označava internalniji lokus kontrole. Skala prema prethodnim istraživanjima (Knezović, 1981; prema Golubović, 2001) na hrvatskom uzorku posjeduje dobre metrijske karakteristike, a Cronbach – alfa koeficijent iznosi .705.

2.3. Postupak

Istraživanje je provedeno u svibnju 2017. godine, u prostorijama Kineziološkog fakulteta u Zagrebu nakon nastave. Sudionici su upoznati sa svrhom istraživanja te im je objašnjeno da je istraživanje anonimno i dobrovoljno te da ukoliko žele mogu odustati od sudjelovanja u bilo kojem trenutku.

Sudionici su ispunjavali upitnik CDS-II četiri puta: prvo za procjenu svog akademskog uspjeha (uspjeh je definiran kao izvrsna ocjena odnosno rezultat) i neuspjeha (neuspjeh je definiran kao nedovoljan ili loš rezultat) u teorijskim kolegijima, a nakon toga za procjenu svog akademskog uspjeha (uspjeh je definiran kao uspješna izvedba/rezultat) i neuspjeha (neuspjeh je definiran kao loša izvedba/rezultat) u praktičnim kolegijima. Na samom početku istraživanja odgovorili su na sociodemografska pitanja koja su se odnosila na spol i dob te pitanja vezana za njihov akademski uspjeh - zadovoljstvo sobom kao studentom, zadovoljstvo akademskim uspjehom i kolegijima. Zatim su procijenili razloge uspjeha/neuspjeha koji su im bili ponuđeni posebno za teorijske i

posebno za praktične kolegije (Tablica 1 i Tablica 2) i ispunili upitnik CDS-II na kojem su procjenjivali u kojoj mjeri su uspjesi/ neuspjesi (tj. uzroci uspjeha/neuspjeha) pod utjecajem internalnih, stabilnih, kontrolabilnih faktora na skali 1-9, a na kraju su odgovarali na parove tvrdnji Rotterove skale (RI-E) zaokruživanjem jednog odgovora s kojim se više slažu, odnosno koji se u većoj mjeri odnosi na njih.

3. REZULTATI

Rezultatima su prvo prikazani razlozi uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima. Zatim je ispitano razlikuju li se atribucije uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima. Nadalje, ispitano je postoji li razlika u atribucijama uspjeha i neuspjeha s obzirom na spol. Na kraju, analizirano je postoji li povezanost atribucija uspjeha i neuspjeha studenata sportaša s lokusom kontrole.

3.1. Razlozi za uspjeh i neuspjeh na teorijskim i praktičnim kolegijima

Prvo su analizirani razlozi akademskog uspjeha i neuspjeha za teorijske kolegije, a zatim razlozi akademskog uspjeha i neuspjeha za praktične kolegije. Studenti su imali ponuđene razloge akademskog uspjeha i neuspjeha koji su prikazani u *Tablici 1* i *Tablici 2*, a njihov zadatak bio je zaokružiti dva razloga za koje smatraju da su presudni uzroci uspjeha i neuspjeha.

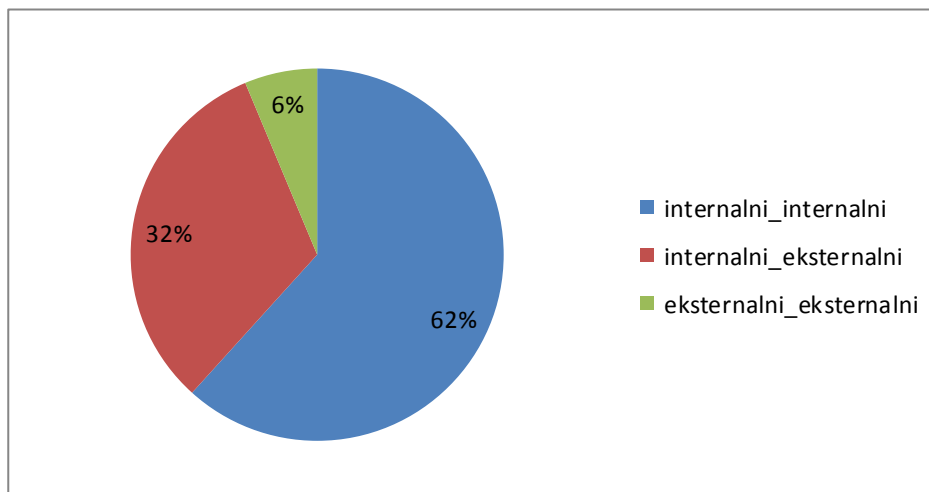
Tablica 1. Razlozi akademskog uspjeha i neuspjeha u teorijskim kolegijima

Uspjeh RAZLOG	Neuspjeh RAZLOG
a) Sposobnosti	a) Nedostatak sposobnosti
b) Trud (napor koji ste uložili u učenje)	b) Nedostatak truda (napora)
c) Sreća	c) Manjak sreće
d) Samopouzdanje	d) Nedostatak samopouzdanja
e) Kolegij (zanimljiv)	e) Kolegij (nezanimljiv)
f) Motivacija	f) Nedostatak motivacije
g) Profesori	g) Profesori
h) Koncentracija	h) Nedostatak koncentracije
i) Sadržaj i težina gradiva	i) Sadržaj i težina gradiva
j) Pripremljenost	j) Nepripremljenost
k) Prepisivanje i pomaganje kolega	k) Nemogućnost prepisivanja i pomaganja kolega

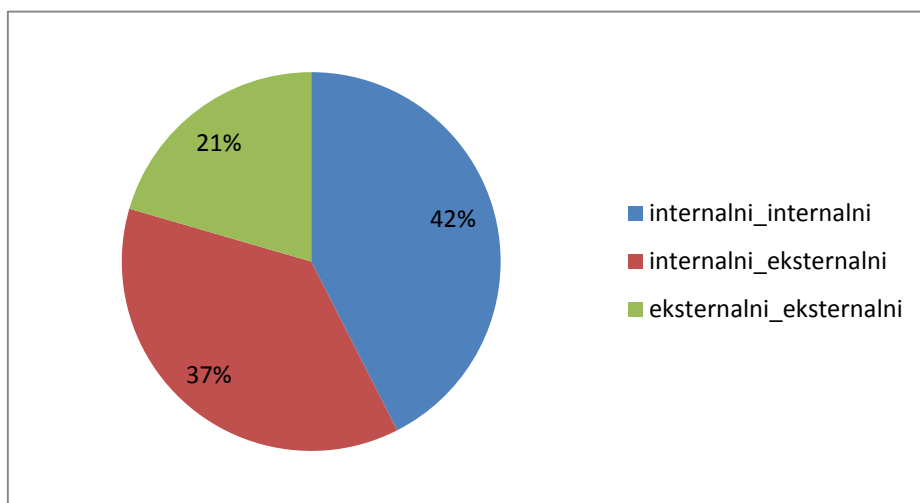
Tablica 2. Razlozi akademskog uspjeha i neuspjeha u praktičnim kolegijima

Uspjeh	Neuspjeh
RAZLOG	RAZLOG
a) Fizička pripremljenost	a) Nedostatak fizičke pripreme
b) Kognitivna pripremljenost	b) Nedostatak samopouzdanja
c) Potpora trenera i kolega	c) Ozljeda
d) Samopouzdanje	d) Vanjski distraktori (ometanje)
e) Motivacija	e) Nedostatak koncentracije
f) Sposobnost/talent	f) Nedostatak motivacije
g) Opuštenost	g) Nedovoljan napor
h) Koncentracija	h) Umor
i) Uloženi napor	i) Trema
j) Sreća	j) Manjak sreće

Zatim su odabrani razlozi od svakog ispitanika svrstani u tri kategorije s obzirom na dimenziju lokusa uzročnosti: 1. internalni-internalni, 2. internalni-eksternalni i 3. eksternalni-eksternalni. Nakon što su presudni razlozi uspjeha i neuspjeha kategorizirani u ove tri kategorije određeni su postotci. Na slikama 3 do 6 prikazana je zastupljenost pojedinih kombinacija razloga kojima objašnjavaju uspjeh odnosno neuspjeh u teorijskim i u praktičnim kolegijima.

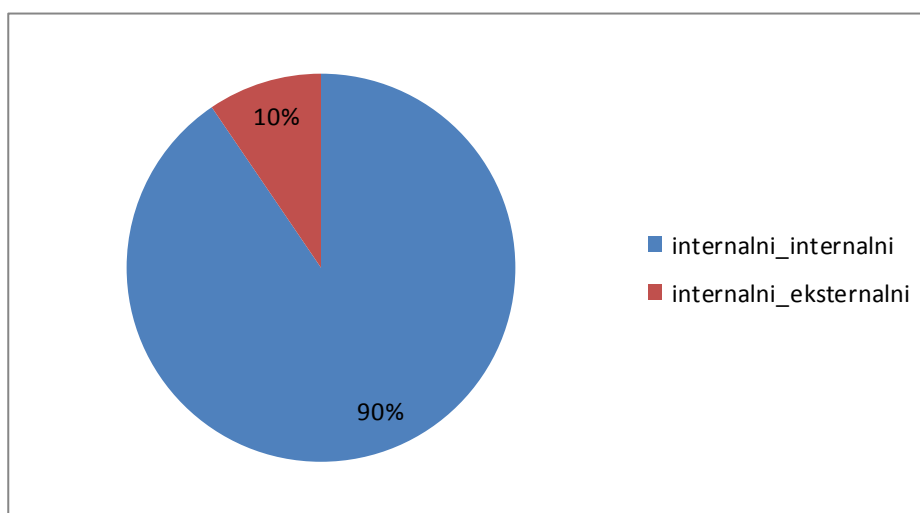

Slika 3. Uspjeh u teorijskim kolegijima

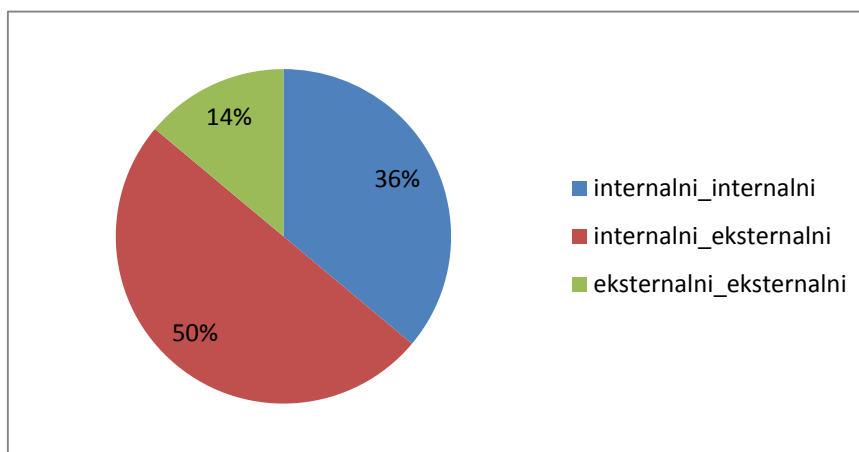

Slika 4. Neuspjeh u teorijskim kolegijima

Za teorijske kolegije 65% studenata uspjeh pripisuje internalno, 32% internalno i eksternalno i 6% eksternalno (Slika 3). Za neuspjeh u teorijskim kolegijima 42% studenata pripisuje internalno, 37% internalno i eksternalno i 21% eksternalno (Slika 4).

Slika 5. Uspjeh u praktičnim kolegijima

Slika 6. Neuspjeh u praktičnim kolegijima

Rezultati za praktične kolegije (Slika 5) pokazuju da 90% studenata uspjeh pripisuje internalno i 10% njih uspjeh pripisuje internalno i eksternalno. Neuspjeh u praktičnim kolegijima 36% studenata pripisuje internalno, 50% internalno i eksternalno i 14% eksternalno (Slika 6).

Rezultati pokazuju da najveći postotak studenata svoj uspjeh u teorijskim i praktičnim kolegijima pripisuje sebi, dok najmanji postotak njih uspjeh pripisuje eksternalnim čimbenicima, a u praktičnim kolegijima niti jedan od studenata uspjeh ne pripisuje samo eksternalnim čimbenicima. Ovi rezultati upućuju na zaključak da studenti svoj uspjeh smatraju svojom vlastitom zaslugom i u teorijskim i u praktičnim kolegijima, međutim u praktičnim kolegijima u većem postotku. Svoj neuspjeh u teorijskim kolegijima također najveći postotak studenata pripisuje internalno, dok u praktičnim kolegijima najveći postotak studenata svoj neuspjeh pripisuje internalno i eksternalno. To znači da visoki postotak studenata svoj neuspjeh u teorijskim kolegijima pripisuje svojim zaslugama kao što su sposobnosti i trud, dok u praktičnim kolegijima studenti smatraju da su za neuspjeh zaslužni i oni sami, ali i vanjske okolnosti poput sreće, ozljede, ometanja. Veći je postotak studenata koji neuspjeh pripisuju eksternalno u teorijskim kolegijima u odnosu na praktične kolegije.

Dakle rezultati upućuju na zaključak da studenti u teorijskim kolegijima koriste u većoj mjeri atribucije u vlastitu korist nego u praktičnim kolegijima. To ukazuje na zaključak da studenti sebe smatraju odgovornijima za rezultat kad se radi o praktičnim vježbama i aktivnostima nego kad se radi o uobičajenom teoretskom testiranju.

3.2. Razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima

Ispitane su razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha studenata sportaša s obzirom na vrstu kolegija: teorijski i praktični kolegiji. Prethodna istraživanja atribucija koja ispituju najuspješnije i najmanje uspješne izvedbe sportaša upućuju na odstupanje atribucijskih subskala od normalne raspodjele na atribuciji subskala (Furst i Santamaria, 1994; Jurković, 2016). Testiranje Kolmogorov-Smirnovljevim testom kao i grafički prikazi pokazali su odstupanje rezultata od normalne distribucije zbog čega su za analizu razlika u istraživanju korišteni neparametrijski postupci. Za analizu rezultata korišten je neparametrijski Wilcoxonov test podudarnih parova kako bi se ispitalo postoje li razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha s obzirom na teorijske i praktične kolegije.

Tablica 3. Rezultati Wilcoxonovog testa podudarnih parova atribucijskih dimenzija za procjenu uspjeha u teorijskim i praktičnim kolegijima

	Teorijski kolegiji		Praktični kolegiji		Z	p
	M	SD	M	SD		
Lokus kontrole	18.98	3.831	19.73	4.376	-3.720	.000**
Vanjska kontrola	15.41	5.179	14.56	4.524	-1.825	.019*
Stabilnost	16.48	3.711	16.72	3.749	-0.987	.461
Osobna kontrola	18.39	4.314	19.28	4.295	-2.735	.001**

*p<0.05

**p<0.01

Rezultati (Tablica 3) pokazuju značajnu razliku u teorijskim i praktičnim kolegijima za procjenu uspjeha na dimenzijama lokus kontrole ($p<0.01$), vanjska kontrola ($p<0.05$) i osobna kontrola ($p<0.01$).

Sudionici su u praktičnim kolegijima imali internalnije ($M=19.73$; $SD=4.376$) i osobno kontrolabilnije ($M=19.28$; $SD=4.295$) atribucije za procjenu uspjeha u odnosu na teorijske kolegije na kojima su imali nešto manje internalne ($M=18.98$; $SD=3.831$) i osobno kontrolabilne ($M=18.39$; $SD=4.314$) atribucije uspjeha. Sudionici su nadalje izvijestili o većoj vanjskoj kontroli u teorijskim kolegijima ($M=15.41$; $SD=5.179$) u odnosu na praktične kolegije ($M=14.56$; $SD=4.524$). Procjene stabilnosti statistički se značajno ne razlikuju za procjenu uspjeha u teorijskim i praktičnim kolegijima.

Tablica 4. Rezultati Wilcoxonovog testa podudarnih parova atribucijskih dimenzija za procjenu neuspjeha u teorijskim i praktičnim kolegijima

	Teorijski kolegiji		Praktični kolegiji		Z	p
	M	SD	M	SD		
Lokus kontrole	17.89	4.024	18.29	3.838	-1.324	.185
Vanjska kontrola	15.37	3.969	15.28	4.114	-0.237	.813
Stabilnost	14.79	3.818	15.14	4.067	-1.706	.088
Osobna kontrola	17.70	4.098	18.01	4.068	-0.552	.581

Nadalje, ne postoji statistički značajna razlika niti na jednoj atribucijskoj dimenziji za procjenu neuspjeha u teorijskim i praktičnim kolegijima (Tablica 4).

Dobiveni rezultati pokazali su da se atribucije studenata statistički značajno razlikuju s obzirom na vrstu kolegija. Razlika je dobivena za uspjeh, dok za neuspjeh nije dobivena statistički značajna razlika. Atribucije uspjeha studenata sportaša su internalnije u praktičnim kolegijima. Vanjska kontrola izraženija je za teorijske nego za praktične kolegije dok se osobna kontrola pokazala većom za praktične kolegije u odnosu na teorijske kolegije što ukazuje na to da studenti sportaši smatraju da u većoj mjeri svoj uspjeh mogu kontrolirati u praktičnim nego u teorijskim kolegijima. Rezultati su potvrdili očekivanja i može se reći da je hipoteza djelomično potvrđena budući da za neuspjeh nije dobivena statistički značajna razlika.

3.3. Rezultati razlika u atribucijama uspjeha i neuspjeha s obzirom na spol

Analizirane su atribucije uspjeha i neuspjeha muških i ženskih sudionika posebno za teorijske i posebno za praktične kolegije s obzirom na četiri atribucijske dimenzije: lokus kontrole, vanjska kontrola, stabilnost i osobna kontrola. Za analizu podataka korištena je ANOVA -jednosmjerna analiza varijance za nezavisne uzorke. Prvo su ispitani preduvjeti za ANOVU. Grafički prikaz i Kolmogorov-Smirnovljev test ($p < .05$) koji je korišten za provjeru normalnosti distribucije pokazuju da distribucija rezultata značajno odstupa od normalne distribucije. Howell (1997; prema Brković, Keresteš i Kuterovac-Jagodić, 2012) navodi kako je analiza varijance vrlo robusna statistička metoda. Prema tome opravdano je koristiti ANOVU budući da je veličina uzorka dovoljno velika ($N=231$) i Levenov test je pokazao da su varijance homogene ($p > .05$).

Tablica 5. *Rezultati jednosmjernih analiza varijance na dimenzijama lokus kontrole, vanjska kontrola, stabilnost i osobna kontrola u teorijskim kolegijima s obzirom na spol*

USPJEH U TEORIJSKIM KOLEGIJIMA						
	Spol	M	SD	F	ss	P
Lokus kontrole	M	18.85	3.785	0.545	230	.461
	Ž	19.24	3.932			
Vanjska kontrola	M	15.24	4.069	0.484	230	.487
	Ž	15.74	6.874			
Stabilnost	M	16.63	3.823	0.731	230	.393
	Ž	16.19	3.487			
Osobna kontrola	M	18.14	4.396	1.527	230	.218
	Ž	18.88	4.134			
NEUSPJEH U TEORIJSKIM KOLEGIJIMA						
	Spol	M	SD	F	ss	P
Lokus kontrole	M	17.66	3.895	1.505	230	.221
	Ž	18.35	4.254			
Vanjska kontrola	M	15.41	3.919	0.055	230	.815
	Ž	15.28	4.090			
Stabilnost	M	15.03	3.764	1.771	230	.185
	Ž	14.32	3.903			
Osobna kontrola	M	17.84	3.897	0.493	230	.483
	Ž	17.44	4.480			

Rezultati analize (Tablica 5) pokazali su da nema statistički značajne razlike između muških i ženskih studenata u teorijskim kolegijima niti za uspjeh niti za neuspjeh. Prema tome, u teorijskim kolegijima studentice i studenti imaju slične obrasce atribucija na sve četiri ispitivane atribucijske dimenzije.

Tablica 6. *Rezultati jednosmjernih analiza varijance na dimenzijama lokus kontrole, vanjska kontrola, stabilnost i osobna kontrola u praktičnim kolegijima s obzirom na spol*

USPJEH U PRAKTIČNIM KOLEGIJIMA						
	Spol	M	SD	F	ss	P
Lokus kontrole	M	19.35	4.300	3.470	230	.064
	Ž	20.47	4.454			
Vanjska kontrola	M	14.65	4.502	0.157	230	.693
	Ž	14.40	4.591			
Stabilnost	M	16.54	3.801	1.050	230	.307
	Ž	17.08	3.642			
Osobna kontrola	M	18.78	4.321	6.207*	230	.013*
	Ž	20.26	4.098			

*p<0.05

NEUSPJEH U PRAKTIČNIM KOLEGIJIMA	Spol	M	SD	F	ss	P
Lokus kontrole	M	18.00	3.823	2.606	230	.108
	Ž	18.86	3.827			
Vanjska kontrola	M	15.41	3.976	0.410	230	.523
	Ž	15.04	4.388			
Stabilnost	M	15.23	3.964	0.222	230	.638
	Ž	14.96	4.281			
Osobna kontrola	M	17.72	4.068	2.381	230	.124
	Ž	18.59	4.034			

U praktičnim kolegijima (Tablica 6) dobivena je statistički značajna razlika između muških i ženskih sudionika samo na dimenziji osobna kontrola za procjenu uspjeha $F(1, 229)=6.207$, $p < .05$ i to na način da studentice imaju osobno kontrolabilnije atribucije od studenata.

Prema tome, za teorijske kolegije nije dobivena statistički značajna razlika među spolovima za procjenu uspjeha i neuspjeha niti na jednoj atribucijskoj dimenziji. Za praktične kolegije dobivena je statistički značajna razlika između muškaraca i žena za procjenu uspjeha samo na atribucijskoj dimenziji osobna kontrola i to na način da studentice imaju kontrolabilnije atribucije od studenata. To je u suprotnosti sa postavljenom hipotezom budući da je očekivano da studenti imaju osobno kontrolabilnije atribucije.

3.4. Analiza povezanosti atribucija i lokusa kontrole studenata sportaša

Kao odgovor na posljednji problem analizirani su Pearsonovi koeficijenti korelacije (r) za povezanost između atribucijskih dimenzija i rezultata na Rotterovoj skali internalnosti/eskternalnosti. Utvrđene su korelacije između atribucijskih dimenzija za procjenu akademskog uspjeha i neuspjeha i ukupnog rezultata na Rotterovoj skali, prvo za teorijske pa za praktične kolegije.

Tablica 7. Prikaz koeficijenata korelacije (r) između atribucijskih varijabli za uspjeh u teorijskim kolegijima sa varijablom lokus kontrole

	Lokus kontrole_tk uspjeh	Vanjska kontrola_tk uspjeh	Stabilnost_tk uspjeh	Osobna kontrola_tk uspjeh
ROTT	.128	-.062	.024	-.018
Lokus kontrole_tk uspjeh	-	.004	.390**	.684**
Vanjska kontrola_tk uspjeh		-	.045	.026
Stabilnost_tk uspjeh			-	.452**

Legenda: **ROTT** – ukupni rezultat na Rotterovoj skali, **tk** - teorijski kolegiji

** p < .01

Tablica 8. Prikaz koeficijenata korelacije (r) između atribucijskih varijabli za neuspjeh u teorijskim kolegijima sa varijablom lokus kontrole

	Lokus kontrole_tk neuspjeh	Vanjska kontrola_tk neuspjeh	Stabilnost_tk neuspjeh	Osobna kontrola_tk neuspjeh
ROTT	-.099	-.010	-.004	-.070
Lokus kontrole_tk neuspjeh	-	.031	.247**	.677**
Vanjska kontrola_tk neuspjeh		-	.318**	.021
Stabilnost_tk neuspjeh			-	.263**

Legenda: **ROTT** – ukupni rezultat na Rotterovoj skali, **tk** - teorijski kolegiji

** p < .01

Rezultati upućuju da za teorijske kolegije ne postoji statistički značajna povezanost između rezultata na Rotterovoj skali i rezultata na atribucijskim dimenzijama za procjenu akademskog uspjeha i neuspjeha.

Tablica 9. Prikaz koeficijenata korelacije (r) između atribucijskih varijabli za uspjeh u praktičnim kolegijima sa varijablom lokus kontrole

	Lokus kontrole_pk uspjeh	Vanjska kontrola_pk uspjeh	Stabilnost_pk uspjeh	Osobna kontrola_pk uspjeh
ROTT	-.038	-.080	-.132*	-.074
Lokus kontrole_pk uspjeh	-	.014	.413**	.812**
Vanjska kontrola_pk uspjeh		-	.403**	-.004
Stabilnost_pk uspjeh			-	.435**

Legenda: **ROTT** – ukupni rezultat na Rotterovoj skali, **pk** - praktični kolegiji

** p < .01; * p < .05

Za praktične kolegije dobivena je statistički značajna negativna povezanost na dimenziji stabilnosti za procjenu uspjeha. Rezultati koeficijenta korelacije (Tablica 9) pokazuju da što je lokus kontrole eksternalniji rezultat na atribucijskoj dimenziji stabilnosti je manji.

Tablica 10. Prikaz koeficijenata korelacije (r) između atribucijskih varijabli za neuspjeh u praktičnim kolegijima sa varijablom lokus kontrole

	Lokus kontrole_pk neuspjeh	Vanjska kontrola_pk neuspjeh	Stabilnost_pk neuspjeh	Osobna kontrola_pk neuspjeh
ROTT	.034	-.089	-.092	-.036
Lokus kontrole_pk neuspjeh	-	.095	.208**	.673**
Vanjska kontrola_pk neuspjeh		-	.505**	.114
Stabilnost_pk neuspjeh			-	.231**

Legenda: **ROTT** – ukupni rezultat na Rotterovoj skali, **pk** - praktični kolegiji

** p < .01

Dakle za teorijske kolegije nema povezanosti između lokusa kontrole i atribucijskih dimenzija. Za praktične kolegije postoji statistički značajna negativna povezanost lokusa kontrole i dimenzije stabilnosti za procjenu uspjeha. Rezultat je logičan i očekivan te je u skladu s postavljenom hipotezom jer što su atribucije uspjeha stabilnije kroz vrijeme, odnosno što je uspjeh učestaliji lokus kontrole sportaša je internalniji.

4. RASPRAVA

Weiner je u svojim istraživanjima naglasio značajnu važnost koju atribucije imaju za formiranje pojedinčevog očekivanja uspjeha, a posljedično promjena u percepciji sportaša može utjecati i na njegovu motivaciju za uspjehom (Cox, 2005). Posebice je u sportu zanimljivo pitanje na koji način sportaši u natjecateljskim situacijama atribuiraju svoje uspjehe i neuspjehe, a neka istraživanja u Hrvatskoj su se time već nedavno bavila. Međutim istraživanja atribucija su malobrojna na uzorku studenata sportaša. Zanimljivo je pitanje na koji način studenti sportaši pripisuju svoj uspjeh i neuspjeh u sportu, ali također i čemu pripisuju svoj akademski uspjeh i neuspjeh u pojedinim kolegijima na fakultetu. Upravo zato cilj ovog istraživanja bio je istražiti razlike u atribuiranju akademskog uspjeha i neuspjeha u praktičnim kolegijima - iz kojih studenti izvode praktične vježbe i u teorijskim kolegijima – iz kojih studenti polažu standardne ispite. Nadalje, cilj je bio istražiti postoje li razlike u teorijskim i praktičnim kolegijima s obzirom na spol, te postoji li povezanost atribucija sa lokusom kontrole studenata sportaša.

4.1. Razlozi za uspjeh i neuspjeh na teorijskim i praktičnim kolegijima

Akademski uspjeh i neuspjeh su važan aspekt studiranja s kojim se mladi sportaši suočavaju. Atribuiranje akademskog postignuća može znatno utjecati na njihovu motivaciju, emocije, razinu truda i očekivanje budućih rezultata (Allen, 2012). U sportu, kao i u praktičnim kolegijima na fakultetu, studenti sportaši izvode određene tjelesne aktivnosti i vježbe s jasnim ciljem i ishodom odnosno rezultatom koji se na kraju vrednuje. U teorijskim kolegijima studenti sportaši imaju određene teorijske zadatke s jasnim ciljem i ishodom koji se vrednuje. Budući da su ostvareni rezultati obično sportašima iznimno važni, oni spontano traže razloge za svoja postignuća.

Studenti sportaši svoj akademski uspjeh u teorijskim i praktičnim kolegijima u najvećem postotku pripisuju internalno, međutim u praktičnim je kolegijima znatno veći postotak studenata koji uspjeh pripisuju internalno (90%). To znači da su sportaši u praktičnim zadacima i vježbama skloniji svoj uspjeh atribuirati vlastitim zaslugama i svom naporu, dok su u teorijskim kolegijima skloni priznati da je njihov uspješan rezultat kombinacija internalnih i eksternalnih

čimbenika kao što su težina gradiva, sreća, zanimljivost kolegija i slično. Najmanji postotak studenata svoj uspjeh u teorijskim i praktičnim kolegijima pripisuje samo eksternalnim čimbenicima što je logično jer većina ljudi svoj uspjeh voli pripisati vlastitim zaslugama. Istraživanja jasno pokazuju kako je u sportskom okruženju bolje imati unutarnji nasuprot vanjskom lokusu kontrole. Općenito je za mlade sportaše i studente korisnija kontrola nad svojom sudbinom, nasuprot prepuštanju vanjskim događajima. Nadalje, psihološki se preferira prihvaćanje zasluge za uspjeh od pripisivanja uspjeha vanjskoj sili, kao što je sreća ili radnje drugih (Cox, 2005).

Studenti sportaši svoj neuspjeh u teorijskim kolegijima također u najvećem postotku pripisuju internalno, što navodi na zaključak da su većinom spremni prihvatiti odgovornost za svoj neuspjeh. Međutim također se, u odnosu na atribucije uspjeha, povećao postotak studenata koji svoj neuspjeh pripisuju kombinaciji internalnih i eksternalnih čimbenika ili samo eksternalnim čimbenicima (21%). Što bi značilo, da njih 21% smatra da je za njihov neuspjeh odgovoran netko drugi, primjerice profesor, kolege ili nešto drugo (nezanimljiv kolegij i sl.). Također znatan postotak studenata i u praktičnim kolegijima neuspjeh pripisuje internalnim čimbenicima te prihvaća odgovornost za svoj neuspjeh. U praktičnim kolegijima ipak najveći postotak studenata neuspjeh pripisuje kombinaciji internalnih i eksternalnih čimbenika, dok je u odnosu na teorijske kolegije manji postotak studenata koji neuspjeh pripisuju eksternalno (14%). To navodi na zaključak da kada se radi o neuspjehu studenti u teorijskim kolegijima u većem postotku koriste atribucije u vlastitu korist u odnosu na praktične kolegije. U situacijama kada postoji prijetnja samopoštovanju, ljudi su skloni donositi atribucije u vlastitu korist, tj. pri objašnjavanju svog uspjeha pridavati zasluge unutarnjim, dispozicijskim uzrocima, a pri objašnjavanju neuspjeha okrivljavati vanjske, situacijske uzroke (Aronson, Wilson, Akert, 2005). Samopodržavajuće strategije dijele se na one koje jačaju ego - pripisivanje svih uspjeha unutarnjim uzrocima i one koje zaštićuju ego - pripisivanje svih neuspjeha vanjskim uzrocima. Iako je svaka osoba, u određenoj mjeri, sklona koristiti samopodržavajuću strategiju, postoje interindividualne razlike u njenom korištenju. Slijedom toga neke osobe rijetko pribjegavaju toj strategiji, većinom prihvaćajući odgovornost za svoja djela, dok drugi nalaze utješnim odbaciti osobnu odgovornost za posljedice kako bi zaštitili svoj osjetljivi ego (Cox, 2005). Usprkos tome što su samopodržavajuće strategije ponekad prihvatljivija i jednostavnija opcija, istraživanja pokazuju da je poželjno prihvatiti odgovornost za svoj neuspjeh kako bi ojačali i postali uspješniji, iako je to u nekim situacijama bolno za ego. Ključno je prihvaćanje odgovornosti za neuspjeh, ali na način koji ne upućuje na neizbježne neuspjehe u budućnosti, a to je moguće

uvježbavanjem unutarnjih, ali nestabilnih (promjenjivih) atribucija za neuspjeh (Cox, 2005). Istraživanja pokazuju kako se uspjeh obično pripisuje unutarnjim čimbenicima kao što su napor i sposobnosti (Miller i Ross, 1975; prema Cox 2005). U skladu s tim zaključcima su i rezultati provedenog istraživanja na teorijskim i praktičnim kolegijima što upućuje na zaključak da sportaši koriste unutarnje atribucije za uspjeh koje služe jačanju ega. U slučaju neuspjeha nova reformulirana teorija samopodržavajuće hipoteze upućuje na primarno unutarnje atribucije sportaša u slučaju uspjeha, ali i neuspjeha (Mark, Mutrie, Brooks i Harris, 1984; prema Cox, 2005). Prema toj teoriji sportaši koriste unutarnje atribucije za neuspjeh kako se ne bi smatralo da traže opravdanje za nedostatak uspjeha. U skladu s tim nalazima su rezultati provedenog istraživanja na teorijskim kolegijima budući da većina studenata sportaša neuspjeh pripisuje internalnim čimbenicima. U praktičnim kolegijima rezultati pokazuju da znatan postotak studenata neuspjeh pripisuje internalnim čimbenicima ili kombinaciji internalnih i eksternalnih čimbenika što također ide u prilog ovoj teoriji.

4.2. Razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima

U okviru prvog istraživačkog problema cilj je bio ispitati razlikuju li se atribucije uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim i praktičnim kolegijima s obzirom na četiri atribucijske dimenzije – lokus kontrole, vanjska kontrola, stabilnost i osobna kontrola. Očekivano je da će atribucije uspjeha u praktičnim kolegijima biti internalnije, stabilnije i osobno kontrolabilnije. Nadalje, očekivano je da će atribucije neuspjeha u teorijskim kolegijima biti eksternalnije, nestabilnije i osobno nekontrolabilnije u odnosu na praktične kolegije. Hipoteza je djelomično potvrđena. Za atribuiranje uspjeha očekivanja su potvrđena, dok za atribuiranje neuspjeha nije pronađena razlika u teorijskim i praktičnim kolegijima. Atribucije studenata sportaša internalnije su u praktičnim kolegijima što je u skladu s postavljenom hipotezom i rezultatima nekih prethodnih istraživanja. Naime istraživanja pokazuju da postoje dokazi o utjecaju sporta i tjelovježbe na pomicanje lokusa uzročnosti s vanjskog prema unutarnjem (Cox, 2005). Duke, Johnson i Nowicki (1977; prema Cox, 2005) promatrali su lokus kontrole 109 djece u dobi od 6 do 14 godina tijekom 8-tjednog sportsko-rekreativnog kampa te uočili značajan pomak prema unutarnjoj kontroli kao posljedicu iskustva. U skladu s ovim nalazima očekivano je da će atribucije biti internalnije u praktičnim u odnosu na teorijske kolegije što je rezultatima i potvrđeno. Na dimenziji vanjske kontrole koja se odnosi na utjecaj drugih i njihovu kontrolu rezultati su pokazali da je ova dimenzija izraženija za teorijske u odnosu na praktične kolegije. Rezultati upućuju na zaključak da uspjeh u teorijskim kolegijima u znatno većoj mjeri ovisi o

kontroli drugih pa bi se prema tome u teorijskim kolegijima studenti mogli u većoj mjeri oslanjati na druge. Na dimenziji osobne kontrole rezultati su pokazali da je osobna kontrola veća u praktičnim u odnosu na teorijske kolegije. Prema tome, studenti smatraju da svoj rezultat u praktičnim kolegijima mogu u znatno većoj mjeri kontrolirati i utjecati na svoj rezultat i postignuće. U skladu s tim moglo bi se očekivati da će studenti ulagati znatno veći napor i više truda u postizanje uspjeha na praktičnim vježbama i zadacima. Rezultati su potvrdili očekivanja i u skladu su s postavljenom hipotezom. Na dimenziji stabilnosti nije dobivena značajna razlika u teorijskim i praktičnim kolegijima za procjenu uspjeha. Atribucije su približno podjednako stabilne u teorijskim i u praktičnim kolegijima. Prošlo iskustvo značajno utječe na vrstu uzročne atribucije za uspjeh ili neuspjeh (Frieze i Weiner, 1971; Roberts, 1977; prema Cox, 2005). Ako rezultat nije u skladu s iskustvom, atribucije su nestabilne, a ako je rezultat u skladu s iskustvom atribucije su stabilne. Sportaši koriste stabilne atribucije kao odgovor na očekivane rezultate i nestabilne kao odgovor na neočekivane rezultate (Cox, 2005). Nestabilna atribucija pokazuje očekivanje promjene rezultata, dok stabilne upućuju na nepromjenjivost budućih rezultata. Primjerice ako studenti poraz pripisuju lošoj sreći, to govori da se situacija drugom prilikom može promijeniti. Međutim ako je poraz pripisan nedostatku sposobnosti sportaš govori da će i drugom prilikom rezultat biti isti. To ukazuje na korist pripisivanja neuspjeha nestabilnim uzrocima budući da ne podrazumijeva ponavljanje neuspjeha. Brojna istraživanja su uvjerljivo pokazala da atribuiranje neuspjeha nestabilnom uzroku (poput nedostatnog napora) povećava uradak i ustrajnost u zadacima postignuća (Hewstone i Stroebe, 2002). Pripisivanje uspjeha sposobnostima trebalo bi biti korisno budući da je istovremeno unutarnje i stabilno. Osobe s izraženom potrebom za postignućem sklonije su uspjeh pripisati sposobnostima, a neuspjeh nedovoljnom zalaganju, dok su osobe s niskom potrebom za postignućem sklonije pripisivati neuspjeh nedostatku sposobnosti (Beck, 2003). Osobe koje doživljavaju ponovljene neuspjehe potrebno je podržavati u izboru nestabilne i unutarnje atribucije (Grove i Pargman, 1986; prema Cox, 2005). Unutarnje atribucije potiču na prihvatanje odgovornosti za rezultate i dovode do budućih visokih očekivanja, a nestabilne uvjeravaju da neuspjeh nije neizbježan. Neki su sportaši skloni pripisati ishod sreći. Istraživanja pokazuju kako uspješni sportaši koriste manje takvih atribucija (Williams, 2006), čime povećavaju osjećaj vlastite kontrole nad uspjehom i neuspjehom. Nije poželjno stalno podržavanje vanjske/nestabilne atribucije neuspjeha, međutim korisna je dobra kombinacija unutarnjih i vanjskih nestabilnih uzroka (Cox, 2005). S obzirom na rezultate provedenog istraživanja, poželjno je da studenti sportaši atribucijske obrasce koje koriste za sportske uspjehe i neuspjehe prenesu u akademski kontekst budući da se pokazalo da

su atribucije kontrolabilnije i internalnije u praktičnim kolegijima u odnosu na teorijske. Važno je da studenti preuzimaju zasluge za svoj uspjeh, ali jednako tako i za svoj neuspjeh. Također je važan osjećaj vlastite kontrole nad svojim postignućima kako bi studenti održavali svoju motivaciju i želju za uspjehom i napredovanjem. Nadalje atribucije su važne jer su povezane sa zadovoljstvom studenata sportaša. Budući da se pokazalo da se studenti u većoj mjeri oslanjaju na podršku drugih (profesora, kolega) u teorijskim kolegijima, moguće je da bi njihov uspjeh i zadovoljstvo postignutim uspjehom bilo veće kada bi se više oslanjali na sebe i svoje snage te da bi time i njihov uspjeh u teorijskim kolegijima bio bolji. Vanjska kontrola (podrška drugih) također može biti korisna i može dodatno pojačati motivaciju i uspjeh, ali ponajviše je važno vlastito samopouzdanje i sigurnost koje dolazi od osobne kontrole nad postignućem.

4.3. Razlike u atribucijama uspjeha i neuspjeha s obzirom na spol

Spolni stereotipi su uvjerenja o karakteristikama tipičnog muškarca i tipične žene (Bernardić, 2003). Mnoga istraživanja koja su se bavila utjecajem spola na atribuiranje postignuća ukazuju na to kako je veća vjerojatnost da će se uspjeh muškaraca atribuirati sposobnosti, a uspjeh žena zalaganju ili sreći. Također je vjerojatnije da će se neuspjeh muškaraca atribuirati nedovoljnom trudu ili slaboj sreći, a neuspjeh žena nedostatku sposobnosti. Ove se razlike javljaju bez obzira na spol promatrača, tj. i muški i ženski promatrači slažu se u atribucijama uspjeha i neuspjeha muških i ženskih aktera (Ross i Fletcher, 1985; prema Bernardić, 2003). Žene obično pripisuju svoj uspjeh sreći i društvenoj podršci, a neuspjeh nedostatku sposobnosti. To je poražavajuća atribucija koja ne gradi samopouzdanje (Cox, 2005). Sreća i društvena podrška su vanjske (eksternalne) atribucije koje kontroliraju vanjske sile, a osoba na njih ne može utjecati pa u slučaju izostanka sreće ili društvene podrške osoba ostaje bez oslonca i treba se osloniti na svoje snage i sposobnosti. Nalazi dosadašnjih istraživanja po pitanju spolnih razlika u atribucijama uspjeha su nekonzistentni i različita istraživanja pokazuju različit atribucijski obrazac za muškarce odnosno žene.

Kao odgovor na drugi istraživački problem ispitana je razlika u atribucijama uspjeha i neuspjeha u teorijskim i praktičnim kolegijima s obzirom na spol. Za teorijske kolegije nije dobivena razlika između muških i ženskih studenata ni za atribuiranje uspjeha niti neuspjeha. Rezultati prema tome ukazuju da spolni stereotipi nisu potvrđeni u teorijskim kolegijima te da se atribucije ne razlikuju s obzirom na spol studenata. Za praktične kolegije rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika između studenata i studentica samo na dimenziji osobne kontrole za procjenu uspjeha i to na način da studentice imaju osobno kontrolabilnije atribucije od studenata što nije potvrdilo očekivanja temeljena na prethodnim istraživanjima. Dobiveni rezultati su u

suprotnosti s prethodnim istraživanjima prema kojima žene obično uspjeh pripisuju sreći i društvenoj podršci te nisu u skladu s postavljenom hipotezom jer je utvrđeno da u praktičnim vježbama i aktivnostima studentice imaju osobno kontrolabilnije atribucije uspjeha. Prema navedenom bi se moglo očekivati da studentice ulažu i više napora u postizanje i ostvarenje uspjeha jer ga smatraju osobno kontrolabilnijim od studenata. Prethodno navedene općenitosti tipične su za muškarce i žene, ali nisu pravilo pa tako mnogi muškarci pokazuju logične, nasuprot atribucijskim obrascima koji pojačavaju ego, a mnoge žene pokazuju atribucijske obrasce izgradnje samopouzdanja (Cox, 2005). U skladu s tim nalazima i dobivenim rezultatima u praktičnim kolegijima je istraživanje na triatlonkama, gdje su žene pripisale veću važnost kontrolabilnim čimbenicima (psihološko stanje, ishrana i tjelesna težina) kao razlozima za uspjeh i neuspjeh. Nakon uspjeha žene su umanjile važnost vanjskih čimbenika (vremenski uvjeti, sreća, društvena podrška i oprema), a nisu zasluge za svoj uspjeh prepuštale drugima ili krivile niske sposobnosti za svoj neuspjeh (Cox, 2005).

4.4. Povezanost atribucija i lokusa kontrole studenata sportaša

U okviru trećeg istraživačkog problema ispitana je povezanost atribucija akademskog uspjeha i neuspjeha s lokusom kontrole. Lokus kontrole ili stupanj uvjerenosti u odgovornost za ishod svoga ponašanja često se navodi kao važan faktor u ponašanju orijentiranom na postignuće (Cox, 2005). Osobe s unutarnjim lokusom kontrole vjeruju da njihovo ponašanje utječe na posljedice dok oni s vanjskim lokusom kontrole pripisuju posljedice vanjskim silama kao što su sudbina, slučajnost i druge osobe. Očekivano je da će stabilnije atribucije biti povezane s internalnim lokusom kontrole. Rezultati pokazuju da za teorijske kolegiji nije dobivena povezanost rezultata na Rotterovoj skali i atribucijske dimenzije stabilnosti za procjenu uspjeha i neuspjeha pa očekivanja nisu potvrđena za teorijske kolegije. U skladu s tim može se zaključiti da sudionici neovisno o tome imaju li internalni/eksternalni lokus kontrole, imaju stabilnije ili manje stabilne atribucije. Nije dobivena povezanost s lokusom kontrole niti za ostale atribucijske dimenzije (lokus kontrole, osobna i vanjska kontrola). U interpretaciji će naglasak biti na dimenziji stabilnosti. Rezultati se mogu objasniti time da prethodno iskustvo i očekivanost rezultata imaju značajan utjecaj na atribuiranje akademskog uspjeha i postignuće studenata sportaša. Pretpostavimo da je sportaš s nizom pobjeda iznenada poražen ili sportaš koji neprestano gubi i iznenada doživi uspjeh. Čemu će pripisati svoj uspjeh? Može se očekivati da će sportaši pripisati neočekivane rezultate nestabilnom čimbeniku kao što je sreća, odluka suca ili napor. Odnosno možemo očekivati nestabilnu atribuciju u slučajevima kad se rezultat razlikuje od očekivanog. Očekujemo izbor stabilne atribucije u slučaju očekivanog rezultata (uspjeh ili neuspjeh).

Primjerice ako sportaš s nizom pobjeda pobijedi neuspješnog sportaša, očekujemo pripisivanje rezultata stabilnoj atribuciji, kao što je sposobnost ili težina zadatka. Prošlo iskustvo značajno utječe na vrstu uzročne atribucije za uspjeh ili neuspjeh (Frieze i Weiner, 1971; Roberts, 1977; Spink, 1978; prema Cox, 2005). Ako rezultat nije u skladu s iskustvom, atribucije su nestabilne, ako je rezultat u skladu s iskustvom tada su atribucije stabilne. Ako, s obzirom na prošle rezultate, sportaš skoro uvijek pobjeđuje, ali ovaj put doživljava neuspjeh, vrlo je visoka vjerojatnost nestabilne atribucije (Cox, 2005). U praktičnim kolegijima rezultati su pokazali da postoji negativna povezanost između dimenzije stabilnosti za procjenu uspjeha i lokusa kontrole što potvrđuje hipotezu i u skladu je s očekivanjima. Rezultati su pokazali da što je lokus kontrole eksternalniji rezultat na atribucijskoj dimenziji stabilnosti je manji. Može se zaključiti da što su atribucije manje stabilne, odnosno promjenjivije tijekom vremena, lokus kontrole će biti eksternalniji. To ukazuje da je prošlo iskustvo odnosno očekivanje uspjeha značajan faktor koji je povezan sa lokusom kontrole. Prema tome, studenti sportaši mogli bi svoj uspjeh u praktičnim vježbama i aktivnostima više pripisivati vanjskim čimbenicima nad kojima nemaju kontrolu kao što su sreća, podrška trenera ili kolega ako uspjeh nije čest odnosno ako uzrok uspjeha doživljavaju nestabilnim i promjenjivim. U slučaju da su uspjesi konstantni i sportaši uzrok uspjeha doživljavaju stabilnim i nepromjenjivim moglo bi se očekivati da će ga više pripisivati internalnim, kontrolabilnim čimbenicima kao što je primjerice zalaganje. Za procjenu neuspjeha u praktičnim kolegijima nije dobivena povezanost između dimenzije stabilnosti i lokusa kontrole. Prethodna istraživanja pokazuju da ako sportaš poraz pripisuje lošoj sreći, ona govori da se situacija drugom prilikom može promijeniti. Ali, ako je poraz pripisan nedostatku sposobnosti, sportaš govori da će i drugom prilikom rezultat biti isti. To upućuje na korist pripisivanja neuspjeha nestabilnim uzrocima budući da ne podrazumijeva ponavljanje neuspjeha i pokazuje kako veći napor može promijeniti rezultat iz neuspjeha u uspjeh (Duquin, 1978; Roberts, 1980; Ryan, 1981; prema Cox, 2005).

4.5. Implikacije i preporuke za buduća istraživanja

Provedeno istraživanje je ispitalo razlike u atribuiranju sportskog (praktičnog) uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u odnosu na atribuiranje uspjeha i neuspjeha na teorijskim kolegijima. Atribucije utječu na motivaciju i emocije sportaša (Rees, Ingledew i Hardy, 2005), a to posljedično može utjecati na ponašanje i postignuće sportaša. Atribucijsko uvježbavanje na buduća očekivanja i postignuća može biti korisno ne samo djeci, nego i odraslim osobama. Odrasle osobe dobro reagiraju na atribucijsko uvježbavanje u slučaju da uočene sposobnosti nisu preniske (Cox, 2005). Atribucijsko uvježbavanje je učinkovita pomoć mladim sportašima u

svladavanju osjećaja naučene bespomoćnosti koji se javlja kao reakcija na ponovljene neuspjehe. Uključuje učenje pojedinaca u prihvaćanju odgovarajućih i pozitivnih objašnjenja njihovih uspjeha i neuspjeha.

Teorija atribucije ima veliki značaj u općoj socijalnoj psihologiji i značajno je utjecala na primijenjenu praksu u sportu i vježbanju. Teorijski napredak ovog područja potkrijepljen empirijskim dokazima i istraživanjima upućuje na obećavajuću budućnost za atribucijsku teoriju - kao jednu od vodećih teorija u sportu i psihologiji vježbanja (Biddle, Hanrahan i Sellars, 2001). Pregled literature istraživanja pokazuje nekonzistentnosti o tome trebaju li se neuspjesi pripisati unutarnjim ili vanjskim čimbenicima pa se stoga smatra poželjnom kombinacija unutarnjih i vanjskih atribucija neuspjeha. Međutim postoji konzistentnost empirijskih istraživanja u tome da se neuspjesi trebaju atribuirati nestabilnim uzrocima te da je u sportskom kao i u akademskom kontekstu bolje imati unutarnji nasuprot vanjskom lokusu kontrole.

Za buduća istraživanja bilo bi korisno ispitati atribucije postignuća na studentima nekih drugih fakulteta te ih usporediti s atribucijama studenata sportaša. Također bi bilo zanimljivo ispitati postoji li povezanost atribucijskog stila studenata sportaša s njihovim sportskim i akademskim uspjehom i motivacijom za postignućem. Zbog širine i složenosti područja atribucija poželjna su daljnja istraživanja ovog područja koja bi donijela nove korisne spoznaje u području primijenjene sportske psihologije.

4.6. Metodološka ograničenja istraživanja

U ovom istraživanju uspjeh je definiran kao izvrstan rezultat odnosno ocjena, dok je loš rezultat definiran kao neuspjeh. Međutim postoje individualne razlike među studentima i razlike u osobinama ličnosti studenata (perfekcionizam, savjesnost) pa su tako neki studenti samokritičniji i savjesniji dok neki imaju blaže kriterije prema svojim rezultatima te s obzirom na to studenti različito doživljavaju uspjeh/neuspjeh. Loš rezultat je za nekog negativna ocjena, a za nekog vrlo dobra ocjena može biti loš rezultat. Loš rezultat, tj. neuspjeh nije precizno i jednako definiran za svakoga. Studentima su bili nabrojani razlozi za akademski uspjeh/neuspjeh. Na taj način je studentima ograničen raspon mogućih uzroka jer su već unaprijed bili navedeni razlozi, a studenti su imali zadatak zaokružiti dva razloga koja smatraju presudnim za rezultat. Studentima nije bilo ponuđeno navesti razlog koji nije naveden, a moguće da smatraju uzrokom uspjeha/neuspjeha nešto drugo. Studenti se razlikuju i s obzirom na atribucijski stil pa bi u budućim istraživanjima bilo zanimljivo ispitati povezanost atribucija i atribucijskog stila studenata sportaša.

5. ZAKLJUČAK

Cilj istraživanja bio je ispitati razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha studenata sportaša u teorijskim kolegijima u odnosu na praktične kolegije, utvrditi postoje li spolne razlike u atribucijama uspjeha i neuspjeha u teorijskim i praktičnim kolegijima te utvrditi postoji li povezanost atribucija i lokusa kontrole studenata sportaša.

Istraživanje je utvrdilo da studenti sportaši pokazuju različite atribucije za procjenu uspjeha u praktičnim aktivnostima u odnosu na teorijske. Za neuspjeh nije dobivena statistički značajna razlika niti na jednoj atribucijskoj dimenziji. Može se zaključiti da su atribucije uspjeha internalnije i kontrolabilnije za praktične kolegije te da je vanjska kontrola (kontrola drugih – kolega, trenera) manje izražena za praktične kolegije što je u skladu sa očekivanjima. To upućuje na zaključak da se za postizanje uspjeha u praktičnim aktivnostima studenti u većoj mjeri oslanjaju na sebe i svoje snage u odnosu na teorijske aktivnosti gdje se za postizanje uspjeha više oslanjaju na druge i njihovu podršku.

Nadalje, istraživanje je pokazalo da za teorijske kolegije ne postoje spolne razlike. Međutim za praktične kolegije, suprotno očekivanjima, utvrđeno je da studentice imaju osobno kontrolabilnije atribucije uspjeha od studenata. Prema tome, moglo bi se zaključiti da studentice ulažu više napora i truda u postizanje i ostvarenje uspjeha jer ga smatraju osobno kontrolabilnijim od studenata.

Istraživanjem je utvrđena povezanost lokusa kontrole sa atribucijskom dimenzijom stabilnosti za procjenu uspjeha u praktičnim kolegijima što je djelomice potvrdilo očekivanja. Utvrđeno je da što je lokus kontrole eksternalniji stabilnost atribucije je manja slijedom čega bi studenti sportaši mogli svoj uspjeh u praktičnim vježbama i aktivnostima više pripisivati eksternalnim čimbenicima, koji nisu pod njihovom kontrolom (sreća, podrška trenera ili kolega i sl.) ako uspjeh nije čest odnosno ako rijetko doživljavaju uspjehe i percipiraju ih nestabilnim i promjenjivim. U slučaju da su uspjesi stabilni i studenti sportaši često doživljavaju uspjeh moglo bi se očekivati da će ga više pripisivati svom zalaganju i pripremi odnosno internalnim, kontrolabilnim čimbenicima.

LITERATURA

- Abramson, L. Y., Seligman, M. E. P. i Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87, 49–74.
- Allen, M., (2012). A systematic review of content themes in sport attribution research: 1954–2011. *International Journal of Sport and Exercise Psychology* 10 (1), 1-8
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akret, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Beck, R.C. (2003). *Motivacija, teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Biddle, S. J. H., Hanrahan, S. J., & Sellars, C. N. (2001). Attributions: Past, present, and future. In R. N. Singer, H. A. Hausenblas, & C. M. Janelle (Eds.), *Handbook of sport psychology* (2nd ed., pp. 444–471). New York: Wiley.
- Bosnar, K. i Balent, B. (2009). *Uvod u psihologiju sporta. Priručnik za sportske trenere*.
- Brewin, C. R. i Shapiro, D.A. (1984). Beyond locus of control: Attributions of responsibility for positive and negative outcomes. *British Journal of Psychology*, 75, 43-49.
- Bunjić, M. i Barić, R. (2009). Tjelesno vježbanje i neki aspekti psihološkog zdravlja. *Hrvat. Športskomed. Vjesn.*, 24, 65-75.
- Cox, R.H. (2005). *Psihologija sporta, koncepti i primjene*. Jastrebarsko: naklada Slap.
- Cornelißen, T. i Pfeifer, C. (2010). The impact of participation in sports on educational attainment: New Evidence from Germany. *Original research article Economics of Education Review*, 29(1), 94-103.
- De Michele P.E., Gansneder, B. i Solomon G.B., (1998). Success and failure attributions of wrestlers: Further evidence of the self-serving bias. *Journal of Sport Behavior* 8.
- Deaux, K. i Lewis, L.L. (1984). The structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender labels. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 991-1004.
- Dweck, C.S. (1975). The role of expectations and attributions in the alleviation of learned helplessness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(4), 674-685.
- Golubović, V. (2001). Automatske misli pri učenju, uspješnost studiranja i lokus kontrole. Diplomski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Grove, J.R. i Pargman, D. (1986). Attributions and Performance during Competition. *Journal of Sport Psychology*, 8(2), 129-134.
- Hajnić, H. (2002). *Percepcija problema, sustav vrijednosti i atribucije uspjeha adolescenata s područja različito zahvaćenih ratom*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za psihologiju.

- Hanrahan, S.J. i Biddle, S.J.H. (2008). Attributions and perceived control. In Horn, T.S. (ed.) *Advances in Sport Psychology* 3rd edn. Leeds, UK: Human Kinetics. 99-114.
- Hanrahan, S.J. i Cerin, E. (2009). *Gender, level of participation, and type of sport: Differences in achievement goal orientation and attributional style*. Journal of Science and Medicine in Sport 12, 508-512.
- Hewstone, M. i Stroebe, W. (2002). *Uvod u socijalnu psihologiju*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Horn, T.S. (2008). *Advances in sport psychology*. New York: Human Kinetics.
- Jurković, M. (2016). *Atribucije uspjeha i neuspjeha studenata sportaša*. (Diplomski rad). Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Latković, I., Rukavina, M. i Schuster, S. (2015). Učestalost ozljeda i kvaliteta života studenata sportaša kod rekreativnog bavljenja sportom. *Hrvat. Športskomed. Vjesn.*, 30, 98-105.
- Leary, M.R. i Hoyle, R.H. (2009). *Handbook of Individual differences in Social Behavior*. The Guilford Press, New York: London.
- Paradžik, P., Maršić, T., i Marušić, S. (2014). *Razlike u školskom uspjehu učenika iz različitih sportova*. (Originalni znanstveni rad). 23. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske.
- Pavlin-Bernardić N. (2003). *Ispitivanje utjecaja informacije o spolnoj orijentaciji aktera na objašnjavanje uspjeha/neuspjeha ovisno o vrsti zadatka*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za psihologiju.
- Pennington, D.C., (1996). *Osnove Socijalne Psihologije*. London: Edward Arnold, Hodder Headline PL.
- Rees, T., Ingledew, D. K., & Hardy, L. (2005). Attribution in sport psychology: Seeking congruence between theory, research and practice. *Psychology of Sport and Exercise*, 6, 189–204.
- Tandarić, R. (2014). *Atribucije uspjeha i neuspjeha te njihova povezanost s perfekcionizmom kod sportaša natjecatelja* (Diplomski rad). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za psihologiju.
- Trninić, S., Kardum, I. i Mlačić, B. (2010). Hipotetski model specifičnih osobina vrhunskih sportaša u momčadskim sportskim igrama. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 19 (3), 463-485.
- Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP.
- Weiner, B. (1992). Metaphors in motivation and attribution. *American Psychologist*, 46 (9), 921-930.
- Williams, J. M. (2006). *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance*. New York: McGraw-Hill.